

Introdúció:

A COVID előtt fél évszázaddal, gyerekkoromban **egy beteg társadalmi kísérletnek voltam részese, igaz, érdekes díszletek közt. A háború előtt Pasarét** a maradék pénzeit felélő, egykor jómódú arisztokráciának, híres színészeknek, a társadalmi elitnek volt a lakóhelye. Az ötvenes években, a „fordulattal”, az itt lakók lába alól kicsúszott a talaj. Elszegényedtek, összehúzódtak és maradtak, vagy továbbálltak 56-ban. Lakásaik kiutalásra kerültek. Az újonnan érkezők idegen szokásokat, kultúrát hoztak magukkal. Voltak köztük az új hatalom elől menekülő értelmiségiek, akik a városban akartak eltűnni, de egykori parasztok, kétkezi munkások, kilétüket titkoló, oroszul jól beszélő alakok is feltűntek, majd mindenki családotól. Néhányan Erdélyből menekültek-bár azt akkor nem tudta senki. Ma is érzem tarkómon azt az iskolai és szülői nyomást, ahogy az új betelepülő zsidókkal nem volt szabad igazán barátkozni- de hát a gyerekek e kérdésben nem véleménye, hanem játszópajtása volt.

„Karanténom története”- cím: Ahogy Szinbád visszagondolt

Bár jöttek a rádióból a hírek, mégis hirtelen, átmenet nélkül estem a munkás hétköznapiakból a semmibe. Elbocsátottak. A kisember tragédiája, ahogy a nagy életeszményekhez szükséges eszközök megteremtéséért véget nem érően küzd, s lassan feledni kezdi a célt... Gondolataim örölni kezdtek. Vajon már első komoly, fiatalkori döntésünkkel jóvátehetetlen hibát vétettünk, illúziókat próbáltunk megvalósítani? Ki kellett szellőztetnem a fejem, elindultam a budai hegyek felé, fiatalságom lakóházát érintve. A lezáratlan gondolatlan merengve lépkedtem. Képzetelem játszott velem: mintha kedves kamerámmal úsztatott képet csinálnék, változott át a látott kép a fél évszázaddal ezelőttire. Eltűnt a Pasaréti úti sarok szocreál beton háza, s az egykori Ludovika sarkán emlékezetembe ugrott a sokszor látott, már akkor rozsdás tábla: Pasaréti dűlő. Ténfergéssem az emléktől határozott irányra váltott: most van időm, **végigjárom fiatalságom öt évtizede nem látott emlékeit, újra felidézem a rég történeteket!**

Az első út: Irány Gobbi Hilda egykori lakása!

1967-es évben H. Lajossal együtt jártam a Fenyves úti általános iskolába, jó pajtások voltunk. Ma is óhatatlanul rá gondolok ha találkozok az arisztokrata szóval. Külleme is már árulkodó volt: hófehér bőrszín, valószínűtlenül finom kezek, melyen halványan átütöttek az erek. Anyja, T. Hédi színésznő... Arisztokraták a szocializmusban?? Igen, a többség megtartotta szokásait, mozdulatait, nyelvezetét, gesztusait, és ha ehhez még valami proletárfeletti jövedelem is társult csokornyakkendővel, akkor már majdnem a dzsentrinél tartunk! Lajos igazi úr benyomását keltette már gyerekként is. Ahogy beléptem Orsó utcai villájuk kapuján, már ajtónyitáskor olyat tapasztaltam, ami gyökeresen eltért proletár osztálytársaim környezetétől. Zavarban voltam, a vastag perzsa szőnyegek amúgy is elnyelték a hangot, s ráadásul magáztak. A vadász-szobán haladtunk át, a falakról oroslánfejek, medveszemek tekintettek vissza. Lajos faragott íróasztalához vezettek. Pillantásom a szoborral díszített öntött bronz tolltartóra esett, melyben Parker tollak feküdtek. Parker toll a szocializmusban! Ne csodáljuk, hogy a falakat színezett metszetei, a máshol nem látható politúrozott vitrinek drága porcelánjai egy 14 éves gyerekekre mély benyomást gyakoroltak. Az asztalon feküdt még egy tranzistoros zsebrádió. Akkoriban már elkezdtem foglalkozni detektoros rádiókkal, de hogy megfogjak egy tranzistoros készüléket, ez túl távolinak tűnt. Lajos roppantul diszkréten odasúgta: a tied! Valamit dadogtam, hogy mégis hogyan, de a pénz felemlítésére pajtásom szájsarka finoman megrándult az elutasítás és megvetés jeleként. Megnéztem játékait, akkoriban láttam először „matchbox” fém autókat. Egyszer csak

megszólalt Lajos: „Ma este anyám a színházban játszik Gobbival, aki alattunk lakik. Bemehetünk a lakásába, sohasem zárja be!” Megvártuk a sötétet, majd beóvakodtunk a hatalmas szobákba. Egy elvarázsolt világ tárult elém. Ma már megtudtam, hogy Gobbi Hilda élt-halt a régiségekért, ő volt az, aki még a „nagy” Nemzeti Színházból is el tudott hozni egy oszlopot. A rengeteg tárgy egy sajátos ódon illatot árasztott. Nem mertünk villanyt gyűjtani, de Lajos hozta a „Wehrmacht”lámpáját, amit az egész iskola irigyelt. A világháború alatt gyártott elemlámpa három színnel is tudott világítani. Hogy minél kisebb feltűnést keltsünk a kék színszűrőt húzta fel. Így aztán még valószerűtlenebbnek tűnt a sok öreg komód, szakadt szélű kódex, az öntöttvas kályha. Mi tagadás, féltünk. Amikor az egyik szoba kristály fogantyújú kilincset lenyomva beléptünk, egyszerre hőköltünk hátra, mert pallosával egy szobor ránk akart sújtani. Az emlékek legmaradandóbbika mégsem ez volt. Akkoriban, mint gyerek nagyon érdeklődtem a hanglemezejátszók iránt. Apámnak még a régi kastélyából megmaradt egy csodálatos „His master voice” márkájú lemezjátszója, amivel sokat foglalkoztam. A szobor mellett állt egy gramofonhoz hasonló zenegép. Ez nem csak olyan szokásos, egytölcséres gép volt, hanem valami egészen csodálatos orchestrion. Cserélhető papír szalag tekeredett körbe, melynek lyukai vezérelték a dobokat, vonósokat, kürtöket. De milyen a gyerek? Elkezdtek babrálni, egyszer csak felharsant valami induló. Ijedtünkben pánikszerűen löktük vissza az indítókart, de közben valamihez még hozzáértünk, s az egész gép eleje lenyílt. Ahogy az ébenfa berakásos, intarziás fa lap lecsapódott a padlót elborították a piros száz forintos kötegek! Itt tartotta Gobbi Hilda a pénzét! Nagy szerencsém volt Lajossal- mint igazi úr fitymálva felszedte a vagyont érő pénzt, megvetően visszacsapta a fa lemezt, majd megszólalt: Mi nem vagyunk kommunisták! Gyorsan visszaraktunk mindent, majd távoztunk. E látogatástól kezdve kicsit másképp néztem a világot.

Epilógus: A most-nyugdíjasként- épített múzeumomba sikerült megszerezni az egykori Nemzeti Színház öntöttvas kandeláberanyagát, melyet protekcióval kihoztak a robbantáskor. Tudomásom szerint a Színház 1965-ös elpusztításakor egyedül Gobbi Hilda mentett meg épületanyagot: a történetben említett oszlopot. Ahogy a látogatóknak mutatom a gyönyörű griffmadár-díszítésű öntvényeket, eszembe jut Gobbi Hilda lakása. Máig áldom szerencsém, hogy nem nyúltam a pénzhez. Ha Lajos nem lett volna igazi úr, bizony javítóintézetben végeztük volna. És még valami:

Második séta: Kudarccs Jakabéknál

Az Sövény-Orsó utca kereszteződésében laktak Jakabék. Az előző történet inverzét képzi, hogy ők egyfelől-az utca másik oldalán súlyos szegényen éltek pincehelyiségben, másfelől e történetben is szerepel rádió. Felettük laktak B-ék a pártarisztokrácia képviselői. A jövőt illetően legalább olyan kiváló kilátásokkal rendelkeztek, mint amilyen panoráma tárult eléjük a Svábhegy irányába. Minden ünnepélyen, szavazási procedúrán díszhelyet foglaltak el, az apa beszédeit a párt nép ütemes tapssal szokta jutalmazni. Panaszra nincs okom, velem a lecsúszott arisztokrata, meg a pártlovag is jóindulattal bánt. Utóbbi bizton azért, mert fiának, B.Györgynek iskolai dolgozataiba besegítettem. Gyuri egy nap cserébe (aznapi matematikai közreműködésemért) felajánlotta, hogy segít megszerezni Jakabék ősrégi rádióját, ami úgy félig-meddig kölcsönbe került Gyurihoz. Megbeszéltük, hogy éjszaka találkozunk, s meghallgatjuk a „nyugat” híreit. Ez akkoriban rendkívül merész tettnek számított, amit súlyosbított az apai közelség. Amúgy a régi rádiók jelentették számomra az alkatrészbányát-de ez a gép oly ritka gyöngyszem volt, hogy eszembe nem jutott szétszedni. Kiosontam a szülői házból a néptelen utcára, remélve, hogy nem kerülök bele az éjszakai őrjárat Volgájának fénycsóvjába, majd besurrantam a pincerekeszbe. Bedugtuk a 110 voltos transzformátor porcelán villásdugóját, mert sok ház még akkoriban ilyen feszültségre volt kötve, majd bekapcsoltuk a rádiót. Lestük a hangszóró előtti selyemre festett arany színű táncosnőt, mely mögött bemelegedés után finoman sistergés hallatszott. A legkisebb hangerőre

kapcsolva lassan tekertük az állomáskereső gombot. A skála sárgán világító városneveivel a világot jártuk körbe. A rövid-hullámnak összetéveszthetetlen hangja volt: ez a légköri jelenségek un. fadingjából, a szovjet zavaróállomások motorhanghoz hasonló hangjából, az irányadó állomások sípolásából állt. A sötét pincében a műbútor-asztalos által készített káva politúrjáról visszaverődött a zöldes színű varázsszem fényköre, mely az éles hangolást jelezte kerek üveg búrájával. Abban az időben nemcsak a Szabad Európa rádióknak voltak magyar adásai, hanem az olasz RAI-nak, Amerikának, Londonnak, Spanyolországnak, sőt még Braziliából is fogtunk disszidenseknek szóló híreket. A rövidhullámú élet igazán éjszaka zajlott, a terjedési viszonyok miatt. Hanem egyszerre lépteket hallottunk. Kitéptük a zsinórt a falból, s egy farakás mögé bújtunk. Amikor a léptek elhaltak, hazarohantam.

Epilógus: Ezt a ritka típusú rádiót soha többé nem láttam, pedig már felnőttkoromban szép kis gyűjteményt hordtam össze rádiókészülékekből a húszas évek kezdetétől a világháború végéig tartó időtartamig.

Harmadik történet: Föld alatti világ a Riadó utcában

Gyerekkoromban sokat játszottam a földből előbújó Ördög-árok kijáratánál. Az akkor már kommunista szellemű Ludovika katonai őrségének ugyan ez nem tetszett, de belefáradtak a gyerekek hajszolásába, túrtek. Itt a világháború alatt nagy csata zajlott a várból kimenekülő védők és a támadók közt. Rengeteg hadi kacatot tudtunk kikaparni az árok oldalából. Ezek képezték egymás közti valutánkat. Mivel tudtuk, hogy ezek tiltott tárgyak, ezért P.Ferenc házához mentünk, aki a Riadó utcában lakott, pár lépésnyire a lelőhelyektől. Azonban elbeszélésem e pontjánál-körülbelül a Riadó utca felénél- kénytelen vagyok egy epizódot elmesélni: Ide építették ugyanis a helyőrségi templomot. Az utca felé nézett az egykori kerek rózsablak, ahol ólomüveg berakással Lenin apó tekintett vissza. Már gyerekkoromban e kép finoman emlékeztetett a világ múlandóságára, hisz-mint vallásos szülők gyereke- éreztem, hogy itt valami egészen furcsa dolog történt. De fordítsunk hátat a támpilléres kápolnának, s lépünk be P. F. apjának- az egykori Fény utcai piac zöldségkereskedőjének- házába. A rozsdátté fémcafátokat osztályozásának, cseréjének kiváló lehetősége nyílt itt. De nem a lakásban, hanem egy, az ezeregyéjszaka világából ismert- csapóajtóval nyíló földalatti kastélyban. Nem pincét írtam, hanem kastélyt, ami ugyan már omladozott, de a gyerekeknek pont az ilyen enyészet a vonzó, kisdud játékaihoz. A díszkút bronz vízköpőjéből régen nem csepegett a víz a törött majolika edénybe, a fürdő melencéje már csak a svábbogarak tanyája lett, a télikert mennyezeti üveg téglái kitöredeztek, amikor a gyeptéglás lapok emelőcsörlőit valaki megtekerte, a kályhák kéményének házba vezető csatornáin már nem tudtunk végigkúszni. Az egykor sok kötetet tartalmazó könyvtár papírányagából hatalmas gombák nőttek ki. Ha egy gyerekek nem mesélnek legendákat, akkor kitalál ő magának mindent. Itt azonban még erre sem volt szükség, hiszen a szárazabb helyeken megmaradt egy-egy tépett kép a „SIGNAL”-ból, harsogva a győzelmi híreket, melyek sugallták, hogy itt katonaszökevények, vagy üldözöttek találtak menhelyre. Ahogy visszagondolok, volt is ott néhány foszladozó katonasapka, meg zubbonygomb. Mindezekkel nagyszerűen bevált katonásdi játszóhelynek. Ha a szülői szigor megjelent, azonnal nyomtalanul lehetett eltűnni valamelyik kijáraton, vagy folyosón. Egészen jól berendezkedtünk, amíg az iskola vezetése tudomást nem szerzett a helyről. Márpedig az igazgató, a „Pasarétiek” rendbehozó vad kommunista, meg a pofonjairól elhíresült debella tornatanárnő: Irén néni azonnal intézkedett, és beparancsolt mindenkit a riport után az”őrsi” házba- amihez aztán senkinek semmi kedve nem volt, különösen a tanári felügyelethez.

Epilógus: Megleltem a telket majd hat évtized után, de ott már csak egy új épület terpeszkedett kamerákkal, mágneszáras ajtókkal. Vajon mi történhetett az ottani egykori katonaszökevényekkel, menekültekkel? A hosszúra nyúlt járvány még sok ilyen sétát eredményezett, de azokról majd később.

